

Kärnkraft och kärnvapen

Kärnkraftsdebatten i Sverige har på ett egendomligt sätt förts isolerad, som om kärnkraftverkens problem bara vore svenska. Så förhåller det sig ju inte. Antalet kärnkraftverk i världen, nu omkring 170, beräknas bli tredubblat på tio år. Det radioaktiva avfallet ökar på samma gång, och problemen med dess omhändertagande blir allt större. Tillgången till plutonium, brukbart i kärnvapen, sprids över jorden, och möjligheterna att kontrollera hur detta ämne används blir allt mindre.

En konferens mellan de stater, som skrivit under avtalet om icke-spridning av kärnvapen, sammanträdde i maj i år i Genève för att granska hur avtalet tillämpats. Bilden var inte ljus. Konferensen konstaterade att utvecklingen av fredlig användning av kärnenergi i brist på effektiva kontrollorgan ökar risken för spridning av möjligheterna till kärnexplosioner, dvs till tillverkning av kärnvapen. I Genève fick man nöja sig med att uttrycka en förhoppning om att alla stater, som använde fredliga kärnkraftaktiviteter, skall vara goda nog att också ordna och uppehålla effektiva kontrollsystem över deras användning.

En sådan vädjan är naturligtvis inte riktad till staterna själva i den meningen, att någon tror att inte varje statsledning önskar en sådan kontroll. Ingen stat kan inom sitt område acceptera en hemlig kärnvapentillverkning eller en okontrollerad sådan, baserad på stulet eller "borttappat" plutonium. I händerna på tex en asocial liga skulle sådana vapen ge nästan obegränsade möjligheter till utpressning och i värsta fall till förödande vansinnesdåd.

En helt annan sak är att stater hjälper varandra utan alltför noggrann uppsikt över hur hjälpen används. Icke-spridningsavtalet förutsåg teknisk hjälp för kärnkraftens fredliga användning. Samtidigt förutsattes, att hjälpen egentligen endast skulle gå till stater som undertecknat avtalet. Denna senare begränsning har man ej iakttagit. Indien hade aldrig undertecknat. Icke desto mindre fick landet betydande hjälp med att utveckla sitt kärnkraftsprogram bl a från Kanada och Japan. Resultatet blev förra året en kärnexplosion, som fru Indira Gandhi kallade ett "fredligt" experiment – om verkligen någon trodde henne, bör han efter sommarens händelser i det "demokratiska" Indien ha blivit betänksam. Pakistan får numera hjälp från Frankrike med sin kärnkraftutveckling. Brasilien har nyligen köpt ett fullständigt kärnkraftssystem från Västtyskland. Israel har troligen sedan flera år tillbaka sitt första kärnvapen färdigt, även om landet med hänsyn till sitt läge säkerligen inte använder det första taget. Sydafrika ligger enligt uppgift långt framme med sin första bomb. Ytterligare andra länder är på gång.

Fromma önskningar och förhoppningar räcker inte till för att kontrollera denna utveckling. Det enda som kan hämma den eller i varje fall kan hindra att kärnvapenhot – vilket snart ingen kan stoppa – övergår till kärnvapenkrig är att det finns stormakter med både överlägsen kärnvapenkapacitet och djup insikt om faran av att utnyttja den. Alla krig, hur begränsade de än börjar, tenderar att utvidga sig. Därför kan stormakterna USA och Sovjetunionen av rädsla att bli indragna i kärnvapenkrig med varandra

komma att med snabba ingrepp söka hindra mindre välrustade stater att använda kärnvapen.

Något närmande mellan USA och Sovjetunionen på kärnvapenkontrollens område kunde inte konstateras i Genève. Det var ej heller att vänta. Det är orealistiskt att tro att stater av denna storleksordning skulle vilja föra eventuella förhandlingar på detta för dem så känsliga område inför öppen ridå. Allra minst är de hågade att mottaga goda råd och anvisningar av ambitiösa småstatsambassadörer.

Det paradoxala läget i dag är, att ett världsförstörande kärnvapenkrig mellan stormakter praktiskt taget utesluts av dessas alltför stora innehav av sådana vapen. Risken för att kärnvapen kan komma att användas består egentligen där ett land bara innehar något eller några sådana vapen och använder dem överraskande i ett krigs begynnelsekedje för att nå ett snabbt och direkt avgörande. Inför stormakterna och världsoptionen kan landet sedan göra gällande att det hela skedde i förebyggande syfte, att det

”kom först”.

Sveriges kärnkraftspolitik är så tillvida oberoende som vi ej avser att tillverka kärnvapen. Vårt kärnkraftsvetande behöver vi inte heller sälja till länder som inte är pålitliga i detta avseende. Omvänt behöver vi inte räkna allt för mycket med ett kärnvapenhot riktat mot oss. Småstater och medelstora stater, som skulle vilja hota oss med sådana medel, finns inte i vår närhet. Om en stormakt vill tilltvinga sig svenskt område, vilket i olika lägen är fullt tänkbart, kan den i varje fall inte tillgripa kärnvapenhot. Det vore inte trovärdigt. Skulle den gå från hot till handling, vore kärnvapenkriget, det oönskade och även för stormakten hopplösa, troligen ett faktum.

Om ett angrepp mot oss blir aktuellt, kommer vi att hotas med konventionella vapen. Sverige har också valt att bygga sitt försvar på sådana vapen. Det kan inte nog understrykas, att det endast är om vi är starka med dessa, de konventionella vapnen, som vi kan stå emot hot och hålla oss utanför konflikter.